

HYBRIDE BOEKEN: LEZEN ZOALS FIETSEN MET EEN E-BIKE

Het onderwijs wordt dagelijks geconfronteerd met kinderen die lezen lastig vinden. Ondanks veel oefenen blijft het leesniveau achter. Hoe zorg je ervoor dat deze kinderen in de klas en thuis veel oefenen met lezen? Dat is makkelijker gezegd dan gedaan. Zeker als het kind een grondige hekel heeft aan lezen. Hybride boeken kunnen dan uitkomst bieden.

Tekst: Mieke Urff

Hybride boeken zijn speciale e-books die een menselijke voorleesstem combineren met de digitale tekst. Ze helpen kinderen de nodige leeskilometers te maken en het plezier in lezen terug te vinden.

Maar maken we het ze niet té makkelijk met deze speciale manier van lezen? We trekken de parallel met fietsen op een e-bike. We zien ze steeds meer op de Nederlandse fietspaden: fietsers die moei-

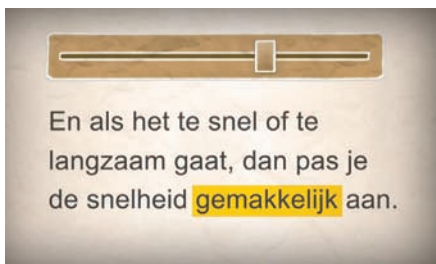
teloos vooruitkomen. Waarom kiezen mensen voor een e-bike? Het biedt comfort, het is minder vermoeiend, je kunt fietsen waar je anders niet (meer) zou kunnen komen, je kunt fietsen terwijl dat anders misschien niet (meer) zou

kunnen. Wat doet een e-bike? De fietser krijgt door de trapondersteuning als het ware een elektrisch duwtje in de rug en hoeft zich daardoor minder in te spannen. De e-fietser oogt in het algemeen redelijk ontspannen en lijkt plezier te hebben in het fietsen.

AUDITIEF DUWTJE IN DE RUG

Wat doet een hybride boek dan? De lezer krijgt door de leesondersteuning als het ware een soort auditief duwtje in de rug en hoeft zich minder in te spannen. De hybride lezer kan ontspannen lezen en krijgt daardoor meer plezier in lezen. Lezers met dyslexie moeten vaak veel moeite doen voor een matig effect: in het algemeen kost het veel tijd om te lezen en is het rendement niet altijd optimaal omdat het lezen op woordniveau veel moeite kost. De dyslectische lezer komt daardoor niet altijd toe aan het doel van lezen: geïnformeerd of geamuseerd worden.

Als deze doelen niet haalbaar zijn, zullen veel lezers afhaken nadat ze gedurende een bepaalde periode hun best hebben gedaan. Op school en thuis kregen ze te horen dat lezen erg belangrijk en ook erg leuk is. Maar hoe lang blijf je gemotiveerd als je inspanningen niet tot successen leiden? Sommige leerlingen houden het lang vol en besteden veel tijd aan het lezen van een boek. Soms slagen ze er ook in om leesplezier te hebben, ondanks de grote inspanning. Anderen haken al snel af en lezen zo min mogelijk, maar moeten de consequenties onder ogen zien wanneer ze ouder zijn. In onze talige maatschappij moet je een vaardige lezer zijn. Wie niet goed kan lezen, kan eigenlijk niet meedoen, mist veel informatie en allerlei kansen. Wat kunnen we doen voor de afhaak-ers, de fietsers die zijn afgestapt? We kunnen ze aanmoedigen: 'Kom op, je haalt het, je kunt het!' We kunnen ook dreigen: 'Je moet naar de finish, het is

belangrijk voor je. Als je nu niet direct weer opstapt dan...!' We kunnen ze ook een andere fiets geven: eentje met meer versnellingen of met speciale tandwielen voor in de bergen. Of in sommige gevallen: een e-bike!

ACHTERGRONDEN: LEZEN EN LUISTEREN

Over de effecten van de combinatie van lezen en luisteren tegelijkertijd zijn al veel onderzoeksresultaten beschikbaar: lezers geven aan dat ze minder vermoeid raken en meer toekomen aan de inhoud van een tekst. Dat echter ook het begrip beter is bij lezen met klankhulp, wordt aangetoond in het onderzoek van Van der Leij, Verhoog en Bekebrede (2010). De lezers uit het onderzoek, leerlingen met dyslexie uit groep 7, hadden geen achterstand meer qua begrip wanneer ze lezen en tegelijkertijd gebruik konden maken van klankhulp. De onderzoekers merken echter wel op dat dit positieve effect zich alleen voordeed bij kinderen die Nederlands als moedertaal hadden. Wanneer kinderen kunnen lezen en luisteren tegelijk, kunnen ze zich dus gaan richten op het verhaal; ze kunnen zich gaan voorstellen hoe de hoofdperson eruitziet, ze kunnen een mening gaan vormen over de hoofdpersonen en de gebeurtenissen. Deze lezers kunnen door de auditieve ondersteuning echt toekomen aan de doelen van het lezen van fictie zoals deze worden beschreven in de referentieniveaus taal: begrijpen, interpreteren en evalueren (Referentiekader Taal en Rekenen, Ministerie van OCW, 2009, p.15).

Dit belevende lezen, met de daarbij behorende kenmerken, kan niet bereikt worden wanneer kinderen bezig blijven met het ontsleutelen van woorden, waarbij zij steeds opnieuw stukjes tekst proberen te begrijpen. Wanneer deze leerlingen echter, zoals nu nog vaak het geval is, blijven steken bij het lezen van jeugdboeken die niet passen bij hun leeftijd (bedoeld voor jongere kinderen) en hun cognitieve niveau (te weinig uitdaging en herkenning) is dat weinig motiverend. Kinderen die moeite hebben met lezen, kunnen echter wel belevend lezen door de combinatie van lezen en luisteren. Wanneer het dan ook nog eens mogelijk is om te luisteren naar een menselijke stem in plaats

EUROPESE ERKENNING

Yoleo is bekroond met de publieksprijs voor het Europees Talenlabel voor innovatief onderwijs. Het thema van deze verkiezing was 'Taal voor ons allemaal'. De innovatieve waarde van het project en de bijdrage aan kwalitatieve verbetering van het onderwijs waren enkele belangrijke criteria waaraan de genomineerde projecten moesten voldoen. Ook werd gekeken naar de aantoonbare leeropbrengsten en het motiverende karakter voor leerkrachten. De prijs wordt ondersteund door de Europese Unie, het ministerie van OCW en het Europees Platform Internationaliseren in Onderwijs.

van naar een synthetische stem (een computerstem) helpt de intonatie van de voorlezer om meer betekenis te geven aan het verhaal.

DE HYBRIDE JEUGDBOEKEN VAN YOLEO

Voor jonge lezers die een ruggensteuntje kunnen gebruiken, hebben de onderwijs-specialisten van Dedicon Yoleo ontwikkeld. Zij zijn experts in het toegankelijk maken van informatie voor kinderen met een leesbeperking en zijn goed op de hoogte van de ontwikkelingen in het onderwijs als het gaat om leesontwikkeling en leesmotivatie. Yoleo is een online leesgame die kinderen helpt zelfstandig en met plezier te lezen. Met Yoleo kunnen ze digitaal boeken lezen op een laptop of tablet. De Yoleo-collectie bestaat uit aantrekkelijke jeugdboeken voor kinderen van ongeveer 8 tot 12 jaar. De speciale leesondersteuning bestaat uit een gekleurde cursor die meeloopt en uit synchrone auditieve ondersteuning met menselijke stem. De cursor zorgt ervoor dat de lezer geen moeite hoeft te doen om te zien waar hij gebleven was in de tekst. Veel lezers met

dyslexie raken namelijk nogal eens 'de weg kwijt' ergens op een bladzijde. Dit leidt tot tijdverlies, kost veel inspanning en is vermoeiend. Bij de hybride boeken van Yoleo wordt zowel de zin als het voorgelezen woord gemarkeerd met een kleurtje. Bovendien is het mogelijk om in een klein scherm aan de linkerkant van het beeldscherm de zin die wordt voorgelezen, te zien.

De auditieve ondersteuning zorgt voor een betere woordherkenning en meer begrip. De lezer ziet de geschreven vorm van het woord en hoort tegelijkertijd de gesproken vorm. Door deze vorm van ondersteuning kunnen leerlingen boeken lezen die passen bij hun interessesfeer én bij hun cognitieve niveau. Kinderen kunnen meepraten over boeken en eindelijk het gevoel krijgen dat lezen leuk kan zijn.

Een goed hybride boek moet nog andere functionaliteiten hebben: Yoleo-lezers geven aan dat ze het prettig vinden wanneer ze een lettertype en lettergrootte kunnen kiezen die ze prettig vinden, de achtergrondkleur enigszins kunnen aanpassen en dat de leesnelheid variabel is.

HET YOLEO-PLATFORM: LEZEN IS PUNTEN VERDIENEN

De hybride boeken worden aangeboden via de website van Yoleo, www.yoleo.nl. Kinderen verdienen punten met het lezen van de hybride boeken. Deze punten kunnen ze inzetten om hun virtuele kamer te pimpen en om nog verder te komen bij het spelonderdeel. Yoleo bevordert leesactiviteiten en kinderen kunnen hun vorderingen en behaalde resultaten met vrienden delen.

YOLEO-ERVARINGEN

Op www.youtube.com/ikbenyoleo vertellen dyslexiespecialisten, leerkrachten, ouders en kinderen over hun ervaringen met Yoleo.

- Esther Molema, dyslexiespecialist: 'Elk kind wil leren lezen. Yoleo is een prachtige manier om kinderen in boeken te "lanceren". Laatst vertelde een moeder dat ze haar dochter voor het eerst had zien giechelen bij een boek. Als kinderen merken dat ze wél zelfstandig en met plezier kunnen lezen, motiveert dat enorm!'
- Bram van Zetten (9 jaar): 'Voor de vakantie had juf Lieske mij Yoleo laten zien. Ik heb 'De pizza spion' gelezen. Het is een spannend boek met woorden die je wakker houden, zoals 'voedselgevecht'. Met Yoleo vind ik lezen hartstikke leuk en kom ik meer te weten.'
- Linda Lowijs, moeder van Max: 'Lezen met Yoleo vond Max meteen fijn. Wat hem aanspreekt is het balkje dat meegaat in de tekst. Hij heeft een brede interesse en kan nu boeken kiezen die passen bij zijn belevingswereld.'

Kinderen hebben toegang tot Yoleo vanaf elke computer of tablet met internetverbinding, thuis en op school, zonder ingewikkelde installatiesoftware. Het platform van Yoleo is helemaal gratis. Het eerste hoofdstuk van alle boeken in de Yoleo-collectie kun je gratis proberen. Zo kunnen kinderen ervaren of ze deze manier van lezen prettig vinden, en welk boek ze leuk vinden.

Mieke Urff
is MA-dyslexiespecialist bij Stichting Dedicon. Zij verzorgt vanuit deze functie trainingen en lezingen.

Voorheen heeft ze op verschillende scholen voor Voortgezet Onderwijs gewerkt als docent, remedial teacher en dyslexiespecialist. Bij Hogeschool Windesheim werkt ze als docent binnen de Master Special Educational Needs.